

CONSIDERAȚII PRIVIND INFRACȚIUNEA DE ÎMPIEDICARE A EXERCITĂRII LIBERTĂȚII RELIGIOASE

Lect. univ. dr. Valeriu FÎRȚALĂ

Universitatea din București

valeriu.firtala@unibuc.ro

Abstract: Considerations Regarding the Crime of Preventing the Free Exercise of Religion

Considered to be one of the fundamental values of human existence, religious freedom is both a constitutionally guaranteed right, a primary social value protected by criminal law and other normative acts, while also being a fundamental landmark of the value system of a democratic state.

Keywords: *freedom of religion, freedom of conscience, constitutional law, criminal law, religious cult*

Introducere

Respectată ca fiind un drept fundamental al omului, libertatea de conștiință a constituit întotdeauna o valoare socio-umană protejată dar și intens disputată, privind conținutul, limitele și forța juridică a normelor care o protejează. În dreptul modern, primordialitatea reglementărilor internaționale în domeniul protecției internaționale a drepturilor omului față de normele dreptului intern reprezintă un reper foarte important în legislația statelor democratice, care și-au aliniat prevederile constituționale, dar și din cuprinsul celorlalte acte normative din dreptul intern, la principiile directe și la recomandările actelor normative internaționale care protejează drepturile omului.

Libertatea religioasă, ca parte a libertății de conștiință, constituie componenta cea mai delicată și dificil de gestionat de către societăți și state. Explicația rezidă în specificul și complexitatea exprimării acesteia, prin prisma efectelor socio-juridice relevante și extinse pe care le conține,

având consecințe majore privind ordinea socială, controlul social și specificul societal. *În timp ce libertatea gândirii sau a susținerii unor opinii religioase* (ca forme ale libertății de conștiință) sunt componente preponderent teoretice ale libertății de conștiință, exercitarea libertății religioase este componenta practică, aplicată, a libertății de conștiință, care generează relații sociale și raporturi juridice cu profunde implicații în istoria statelor. Exteriorizarea și exercitarea specificului dogmatic și liturgic al credințelor religioase, alinierea și disciplinarea conduitei sociale și a stilului de viață prin raportare la normele religioase, organizarea socio-juridică a cultelor religioase, implicarea acestora în procesul de învățământ, în asistența socială și asistența religioasă, constituie repere fundamentale în specificul societății unui stat, privind ordinea socială, controlul social, rata criminalității, dezvoltarea socio-economică.

În România, actele normative care reglementează libertatea de conștiință sunt în armonie cu prevederile actelor normative internaționale care reglementează acest drept, ca drept fundamental în cadrul protecției drepturilor omului.

Lucrarea de față analizează infracțiunea de împiedicare a exercitării libertății religioase, prevăzută în art. 381 din Codul penal român în vigoare, cu referire la fundamentul constituțional al protecției libertății de conștiință (prin prevederile art. 29 din Constituția României) și la prevederile legii nr. 489 din 2006, privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor.

1. Fundamente constituționale ale reglementării libertății de conștiință

Cadrul constituțional al reglementării generale a libertății de conștiință este asigurat prin prevederile articolului 29 din Constituția României, intitulat „Libertatea conștiinței”, care prevede:

- + garantarea libertății gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase;
- + interdicția îngrădirii acestor libertăți în orice formă;
- + interdicția constrângerii oricărei persoane să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale;
- + imperativul manifestării libertății conștiinței în spirit de toleranță și de respect reciproc;

- libertatea cultelor religioase de manifestare și organizare potrivit statutelor proprii, în condițiile legii;
- interzicerea, în relațiile dintre culte, a oricăror forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă;
- autonomia cultelor religioase față de stat;
- sprijinul acordat cultelor religioase de către stat, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate;
- garantarea dreptului părinților sau tutorilor de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine
(Constituția României, art. 29, alin. 1-6).

„Într-o accepțiune largă libertatea conștiinței este posibilitatea cee tățeanului de a avea și de a exprima public o concepție a sa despre lumea înconjurătoare” (Muraru, 2003, p. 209).

Reglementarea conceptului de libertate a conștiinței în dreptul modern este fundamentat pe respectarea libertății de gândire, de alegere și exprimare a sistemului de valori spirituale ale individului, libertate garantată constituțional și ocrotită și prin alte acte normative, instituții și politici statale de gestionare echidistantă a libertății cetățenilor dar și a cultelor religioase în exprimarea valorilor spirituale, a doctrinelor, în practicarea actului liturgic și în interacțiunea socială a acestora.

Libertatea conștiinței, așa cum este reglementată în conținutul articolului 29 din Constituția României, include un cumul al altor libertăți: libertatea gândirii, libertatea de a avea și de a exprima opinii, libertatea de a avea și de a exterioriza credințe religioase, libertatea cultelor religioase, libertatea educației religioase.

Prevederile constituționale transpun principii ale actelor normative internaționale în domeniu. În acest sens, elocvent este Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice (adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 și intrat în vigoare la 23 martie 1976), care în art. 18, alineatul 1 prevede că „Orice persoană are drept la libertatea gândirii, conștiinței și religiei; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atât în public cât și în particular prin cult și îndeplinirea riturilor, prin practici și prin învățământ.”

De asemenea, textul constituțional stabilește și cadrul raporturilor dintre stat și biserică. Statul respectă și garantează autonomia cultelor religioase față de stat. *În același timp, statul stabilește cadrul legal al existenței și funcționării cultelor religioase*, emite acte normative de înființare a cultelor religioase, sprijină cultele și înlesnește asistența religioasă, asigură cadrul necesar manifestării cultelor religioase în spirit de toleranță și respect reciproc, intervine și sancționează orice acțiune de împiedicare a exercitării libertății religioase.

2. Conținutul infracțiunii de împiedicare a exercitării libertății religioase (art. 381 Cod penal)

Codul penal român în vigoare, în cadrul Titlului al VIII-lea, intitulat *Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială*, la capitolul al treilea, intitulat *Infracțiuni contra libertății religioase și respectului datorat persoanelor decedate*, în art. 381 prevede:

Împiedicarea exercitării libertății religioase

1) Împiedicarea sau tulburarea liberei exercitări a ritualului unui cult religios, care este organizat și funcționează potrivit legii, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă.

2) Obligarea unei persoane, prin constrângere, să participe la serviciile religioase ale unui cult ori să îndeplinească un act religios legat de exercitarea unui cult se pedepsește cu închisoare de la unu la 3 ani sau cu amendă.

3) Cu aceeași pedeapsă se sancționează obligarea unei persoane, prin violență sau amenințare, să îndeplinească un act interzis de cultul, organizat potrivit legii, căruia îi aparține.

4) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

După cum se poate observa, conținutul articolului prevede o variantă-tip a acestei infracțiuni, prevăzută la alineatul (1) și sancționată cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă, dar și doua variante agravate ale infracțiunii, prevăzute în alineatele (2) și (3), sancționate cu închisoare de la unu la 3 ani sau cu amendă.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni este format din relațiile sociale ce presupun libertatea conștiinței și dreptul existenței și funcționării unui cult religios, organizat potrivit legii. Prin sintagma „potrivit legii”, textul face trimitere la Legea nr. 489 din 28 decembrie 2006,

privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor. Conform art. 49 alin. (1) al acestei legi, „La data intrării în vigoare a prezentei legi, în România funcționează 18 culte recunoscute, conform anexei care face parte integrantă din prezenta lege”.

Conform anexei legii 489 din 2006, cultele recunoscute legal în România sunt:

1. Biserica Ortodoxă Română
2. Episcopia Ortodoxă Sârbă de Timișoara
3. Biserica Romano-Catolică
4. Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică
5. Arhiepiscopia Bisericii Armene
6. Biserica Creștină Rusă de Rit Vechi din România
7. Biserica Reformată din România
8. Biserica Evanghelică C. A. din România
9. Biserica Evanghelică Lutherană din România
10. Biserica Unitariană din Transilvania
11. Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România
12. Biserica Creștină După Evanghelie din România – Uniunea Bisericilor Creștine După Evanghelie Din România
13. Biserica Evanghelică Română
14. Uniunea Penticostală – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România
15. Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea din România
16. Federația Comunităților Evreiești din România
17. Cultul Musulman
18. Organizația Religioasă Martorii lui Iehova.

Obiectul material al infracțiunii de împiedicare a exercitării libertății religioase constă în corpul persoanei asupra căreia se exercită constrângerea de a participa la serviciile religioase ale unui cult ori de a îndeplini un act religios legat de exercitarea unui cult sau care este obligată, prin violență sau amenințare, să îndeplinească un act interzis de cultul, organizat potrivit legii, căruia îi aparține. Pot constitui obiect material al acestei infracțiuni și obiectele de cult. În acest caz, în funcție de fapta săvârșită, infracțiunea de împiedicare a exercitării libertății religioase se va fi săvârșită în concurs cu alte infracțiuni.

Subiectul activ al infracțiunii este necircumstanțiat (poate fi orice persoană care are răspundere penală). **Subiectul pasiv principal** este

statul, căruia i s-a tulburat ordinea socială și căruia i s-a nesocotit autoritatea prin săvârșirea faptei penale, iar **subiect pasiv secundar** poate fi orice persoană (sau grup de persoane) asupra căreia a fost îndreptat actul infracțional.

Conținutul constitutiv. Elementul material al laturii obiective a infracțiunii, în varianta-tip, prevăzută la alin. 1, al art. 381 Cod penal constă în împiedicarea sau tulburarea libertății de exercitare a ritualului unui cult religios care este organizat și funcționează potrivit legii. „Împiedicarea se poate realiza prin orice act care face imposibilă începerea sau continuarea exercitării ritualului unui cult religios” (Dobrinou et al., 2014, p. 913).

Tulburarea liberei exercitări a ritualului unui cult religios poate fi realizată prin orice act care afectează desfășurarea neperтурbată a actului cultic. Astfel de acte pot fi săvârșite:

- ♦ **În incinta lăcașurilor de cult**, în orice formă care tulbură sau denaturează buna desfășurare a actului cultic, care distrage atenția participanților sau urmărește desacralizarea actului cultic (orice formă de bruiaj sonor, prin zgomote, vociferări, întrebări sau intervenții vocale nepermise în timpul slujbei religioase, inclusiv folosirea în acest scop, cu rea-credință, în mod intenționat și repetat a dispozitivelor tehnice care să producă efecte perturbatoare).
- ♦ **În imediata apropiere a lăcașurilor de cult**, dar care afectează buna desfășurare a actului cultic (orice acțiuni întreprinse în mod intenționat, cu scopul de a tulbura actul cultic).
- ♦ **În afara lăcașurilor de cult**, dar în situații sau în locuri legate funcțional de patrimoniul cultic sau de activitatea religioasă, în orice modalitate care afectează actul religios (orice formă de tulburare a serviciilor divine de botez, cununie religioasă, înmormântare, atunci când acestea se desfășoară integral sau parțial în afara lăcașurilor de cult, alte ritualuri sau procesiuni desfășurate în mod legal în spațiul public).

Elementul material al laturii obiective a infracțiunii în varianta agravată, prevăzută la alineatul (2) al art. 381 Cod penal constă în acțiunea de obligare a unei persoane, prin constrângere, să participe la serviciile religioase ale unui cult ori să îndeplinească un act religios legat de exercitarea unui cult.

În primul rând, observăm că legiuitorul penal, atunci când face vorbire în acest alineat despre obligarea unei persoane, *prin constrângere*, nu precizează dacă se referă doar la constrângere fizică (prin acte de violență fizică) sau și la constrângere morală (amenințări, șantaj, folosirea în scop coercitiv a autorității de status social sau profesional superior etc.). În consecință apreciem că în acest alineat (2) al art. 381 Cod penal, legiuitorul încriminează obligarea unei persoane prin constrângere să participe la serviciile religioase ale unui cult ori să îndeplinească un act religios legat de exercitarea unui cult, în oricare formă ar fi exercitată constrângerea (fizică sau morală), respectând astfel în interpretarea textului principiul de drept „*Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*” (Unde legea nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem).

În al doilea rând, observăm că spre deosebire de alineatele (1) și (3) ale art. 381 Cod penal, în care legiuitorul, folosind sintagma „cult religios”, se referă la un cult religios *care este organizat (și funcționează) potrivit legii*, în alineatul al doilea al art. 381 Cod penal, legiuitorul face referire la constrângerea unei persoane de a participa la **serviciile religioase ale unui cult** ori să îndeplinească un act religios legat de **exercitarea unui cult**, fără să mai facă mențiunea expresă „*care este organizat și funcționează potrivit legii*”. Interpretarea corectă a textului alineatului al doilea al acestui articol arată că legiuitorul penal încriminează constrângerea unei persoane de a participa la serviciile religioase ale unui cult ori de a îndeplini un act religios legat de exercitarea unui cult, indiferent dacă această constrângere se referă la acte cultice sau ritualuri ale unui cult recunoscut legal (unul dintre cele 18 culte legal-recunoscute, prevăzute în anexa legii 489 din 2006) sau la acte cultice sau ritualuri ale unui cult care există și funcționează în afara legii.

Elementul material al laturii obiective a infracțiunii în varianta agravată, prevăzută la alineatul (3) al art. 381 Cod penal constă în acțiunea de obligare a unei persoane, prin violență sau amenințare, să îndeplinească un act interzis de cultul, organizat potrivit legii, căruia îi aparține. De exemplu, obligarea unei persoane să îndeplinească un act religios de închinare într-un mod interzis de cultul căruia îi aparține ori „obligarea unei persoane să consume alimente interzise de religia sa” (Ciobanu, Bogdan, 2015, p. 404).

Textul alineatului al treilea al art. 381 Cod penal indică (la fel ca și în alineatul precedent) încriminarea constrângerii atât în forma constrângerii fizice (violență fizică), dar și a constrângerii morale (violență

psihică sau amenințare). De asemenea (ca și în alineatul (1) al acestui articol), este menționată din nou precizarea expresă „cultul, organizat potrivit legii”. În consecință, persoana care invocă exercitarea constrângerii asupra ei trebuie să aparțină unui cult organizat potrivit legii (unul din cele 18 culte legal-recunoscute, prevăzute în anexa legii 489 din 2006), *cult cărui îi aparține*.

În ceea ce privește apartenența persoanei la un cult legal-recunoscut, în practică există două situații posibile:

- persoana aparține în mod oficial și formal-administrativ cultului respectiv, având calitatea de membru al cultului și existând posibilitatea de a dovedi cu acte această calitate (certificat de botez, adeverință de membru al cultului eliberată de biserica locală al cărei membru este etc.);
- persoana nu aparține în mod oficial și formal-administrativ cultului respectiv, neavând calitatea de membru al cultului, fiind însă un aparținător *lato sensu* al cultului respectiv, calitate dovedită *de facto* de cunoașterea și aplicarea practică a principiilor doctrinare ale cultului respectiv, participarea la actele cultice, integrarea în corpul social al cultului, asumarea nechivocă a mărturisirii de credință specifică respectivului cult religios legal-recunoscut.

Textul alineatului al treilea al art. 381 Cod penal nu precizează, atunci când vorbește despre apartenența persoanei la un cult legal-recunoscut, dacă este vorba doar despre apartenența oficială, *de jure*, dovedită prin acte administrative, sau pot fi incluse ca având această calitate și persoanele care aparțin neoficial, *de facto*, cultului respectiv, calitate ce poate fi probată prin unul sau mai multe elemente specifice, enumerate mai sus. Respectând și de această dată în interpretarea textului principiul de drept „**Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus**” (Unde legea nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem), considerăm că apartenența la un cult religios (calitate cerută subiectului pasiv al infracțiunii în acest alineat) include atât apartenența oficială (*de jure*) cât și apartenența neoficială (*de facto*). În consecință, persoana care obligă o altă persoană, prin violență sau amenințare, să îndeplinească un act interzis de cultul, organizat potrivit legii, cărui îi aparține, săvârșește infracțiunea de *impedicare a exercitării libertății religioase* (ca subiect activ al acesteia), indiferent dacă victima infracțiunii este membru *de jure* sau aparținător *de facto* al cultului respectiv, fără a putea invoca în apărarea sa

faptul că victima invocă și dovedește doar *de facto* apartenența la un cult legal-recunoscut, nu și *de jure*.

Săvârșirea infracțiunii de împiedicare a exercitării libertății religioase creează o stare de pericol social, prin limitarea sau chiar suprimarea libertății de conștiință și a libertății religioase, valori fundamentale ocrotite în statele democratice.

În ceea ce privește latura subiectivă, această infracțiune poate fi săvârșită cu intenție directă – „autorul infracțiunii prevede rezultatul faptei sale, urmărind producerea lui prin săvârșirea acelei fapte” – (art. 16 alin. 3, lit. (a) Cod penal) sau cu intenție indirectă – „autorul infracțiunii prevede rezultatul faptei sale și, deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea producerii lui” (art. 16 alin. 3, lit. (b) Cod penal).

În ceea ce privește punerea în mișcare a acțiunii penale, în cazul infracțiunii de împiedicare a exercitării libertății religioase suntem în prezența unei excepții de la principiul oficialității procesului penal, deoarece alineatul 4 al art. 381 Cod penal prevede că „acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate”.

Concluzii

Prin reglementarea în art. 381 din Codul penal a infracțiunii de împiedicare a exercitării libertății religioase, legiuitorul face eficientă în mod practic protejarea libertății de conștiință, prevăzută ca principiu în Constituția României și în actele normative internaționale, care conțin norme-principii, reglementând-o ca infracțiune și prevăzând în acest sens sancțiuni penale alternative. Legiuitorul penal arată astfel faptul că socotește dreptul la libera-exercitare a libertății religioase ca drept fundamental, libertatea religioasă fiind considerată o valoare socială importantă, care merită ocrotită de legea penală. Conținutul reglementării este complex, protejând deopotrivă cultele religioase legal-constituite, solemnitatea serviciilor religioase și persoana fizică, titulară de drepturi și obligații juridice, ocrotind atât dreptul acesteia de a avea și de a putea practica o credință religioasă, cât și dreptul acesteia de a alege să nu aibă și să nu practice o credință religioasă, fiind interzisă și sancționată penal constrângerea în acest sens. Reglementarea penală a acestei infracțiuni motivează membrii societății să mențină o atitudine de toleranță și respect reciproc pentru sistemul de valori religioase al celorlalți membri ai societății.

Bibliografie

- ♦ Antoniu, G., Bulai, C., (2011), *Dicționar de drept penal și procedură penală*, București, Editura Hamangiu.
- ♦ Ciobanu, P., Bogdan, D., (2015), *Noul Cod penal adnotat*, București, Editura ROSETTI International.
- ♦ Dănișor, D. C., Dogaru, I., Dănișor, G., (2008), *Teoria generală a dreptului*, Ediția a 2-a, București, Editura C. H. Beck.
- ♦ Dobrinoiu, V. (coord.), Pascu, I., Hotca, M. A., Chiș, I., Păun, C., Gorunescu, M., Neagu, N., Dobrinoiu, M., Sinescu, M. C., (2014), *Noul Cod penal comentat, Partea specială*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, București, Editura Universul Juridic.
- ♦ Muraru, I., Tănăsescu, E. S., (2003), *Drept constituțional și instituții politice*, Volumul I, Ediția a XI-a, București, Editura ALL Back.
- ♦ Popa, N., (2008), *Teoria generală a dreptului*, Ediția a 3-a, București, Editura C. H. Beck.
- ♦ Popescu, C. -L., (2000), *Protecția internațională a drepturilor omului*, București, Editura ALL Back.

Acte normative

- ♦ Constituția României, din 21 noiembrie 1991, modificată și completată prin <LLNK 12003 429 10 201 0 55> Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003, republicată de Consiliul Legislativ, în temeiul <LLNK 11991 02202401 0 24> art. 152 din Constituție, cu reactualizarea denumirilor și dându-se textelor o nouă numerotare.
- ♦ Codul penal român (Legea nr. 286/2009), cu modificările și completările actualizate la data de 1 septembrie 2020.
- ♦ Legea nr. 489 din 2006 (*republicată*) privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, cu modificările și completările actualizate la data de 1 septembrie 2020.